

УДК 352.07/.08:32.086](4)

РОЗВИТОК ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Т. М. Тарасенко,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри державного управління та місцевого самоврядування, Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України

У статті розкрито вплив процесу децентралізації влади в європейських країнах на розвиток політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні й визначено напрями утвердження цього виду відповідальності в місцевому самоврядуванні України. Відзначається існування відмінностей політичної відповідальності на різних рівнях місцевого самоврядування залежно від особливостей його розвитку на місцевому, районному, обласному рівнях, а також від особливостей децентралізації. Звертається увага на можливість зменшення рівня політичної відповідальності органів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою за наявності значного обсягу делегованих повноважень та посилення цієї відповідальності перед державою. Обстоюється думка щодо необхідності приділення більшої уваги питанню визначення механізмів політичної відповідальності на всіх рівнях місцевого самоврядування, що пов'язується із забезпеченням його повсюдності та спроможності.

Ключові слова: політична відповідальність, місцеве самоврядування, децентралізація влади, реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Т. М. Tarasenko,

Ph.D in Public Administration, Associate Professor of Public Administration and Local Government Department, Dnipropetrovsk Regional Institute for Public Administration, National Academy for Public Administration under the President of Ukraine

DEVELOPMENT OF THE POLITICAL RESPONSIBILITY IN THE LOCAL SELF-GOVERNMENT UNDER CONDITIONS OF THE POWER DECENTRALIZATION: EXPERIENCE OF EUROPEAN COUNTRIES

The paper summarizes the results of the analysis related to the experience of European countries in the implementation of the decentralization reforms, and there has been identified the impact of this process upon the development of the political responsibility in the local self-government. The special attention is paid to determination of key aspects for establishing this type of the responsibility in the local self-government of Ukraine. The decentralization of the political responsibility is considered in the context of perspectives for development of the local democracy.

The study poses the question on the existence of certain differences of the political responsibility at different levels of the local self-government depending on its development at the local, district and regional levels as well as on peculiarities of the decentralization. Also, there is a possibility to reduce the level of the political responsibility of authorities and elected officials of the local self-government to the territorial community in the presence of the significant scope of delegated powers and strengthening of this responsibility to the state.

Key words: political responsibility, local self-government, power decentralization, reform of the local self-government and territorial organization of the power.

Т. Н. Тарасенко,

кандидат наук государственного управления, доцент кафедры государственного управления и местного самоуправления, Днепропетровский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины

РАЗВИТИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В МЕСТНОМ САМОУПРАВЛЕНИИ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ ВЛАСТИ: ОПЫТ ЕВРОПЕЙСКИХ ГОСУДАРСТВ

В статье рассмотрен опыт реформ децентрализации в европейских государствах и влияние этого процесса на развитие политической ответственности в местном самоуправлении. Результаты исследования направлены на определение перспектив утверждения этого вида ответственности в местном самоуправлении Украины.

Поднимается вопрос о существовании определенных отличий в реализации политической ответственности на разных уровнях местного самоуправления в зависимости от особенностей его развития на местном, районном и областном уровнях, а также от особенностей децентрализации. Подтверждается вывод о возможности уменьшения уровня политической ответственности органов и выборных особ местного самоуправления перед террито-

риальною общністю в умовах наявності значительного об'єму делегированих повноважень і підвищення цієї відповідальності перед державою.

Ключевые слова: політична відповідальність, місцеве самоуправління, децентралізація влади, реформа місцевого самоуправління і територіальної організації влади.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Реформа місцевого самоврядування в Україні, основним принципом якої є децентралізація влади, має наслідком збільшення обсягу повноважень органів місцевого самоврядування щодо забезпечення належних умов життя для жителів територіальних громад, реалізації їх прав і свобод. Відповідно до цього актуалізується проблема забезпечення балансу між обсягом повноважень та рівнем відповідальності за їх реалізацію. Особливого значення набуває питання розвитку інституту політичної відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування в умовах посилення їх ролі в системі публічної влади. Значущість цієї проблематики знаходить своє підтвердження в досвіді проведення реформ децентралізації в країнах Європейського Союзу.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Питання відповідальності в місцевому самоврядуванні в умовах поглиблення децентралізації влади останнім часом усе частіше піднімається в наукових публікаціях вітчизняних та зарубіжних науковців. Зокрема, на це звертається увага в дослідженнях О.Бориславської, І.Заверухи, А.Школики (досвід європейських країн щодо децентралізації влади) [3], В.Гробої (досвід Польщі щодо реформи місцевого самоврядування на засадах децентралізації державної влади) [2, с. 79], Х.Волльманна (реформи муніципальних систем в європейських країнах) [16], М.-А.Монтан (забезпечення відповідальності влади на територіальному рівні) [8], В.Колуха та П.Шляхтуна (політична відповідальність в процесі централізації влади) [4; 17], Л.Василенко (повноваження органів місцевого самоврядування та їх відповідальність перед громадянами) [1], Ю.Стрілець (зарубіжний досвід відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування) [13], О.Шурко, С.Були (відносини та інститути політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні) [18, с. 24], М.Федяєвої (децентралізація управління і реформа місцевого самоврядування в Польщі) [15] та ін. Аналіз наукової літератури свідчить, що питання політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування знаходить широке висвітлення

в публікаціях, присвячених досвіду зарубіжних країн. Значно менше уваги цій проблематиці приділяється у вітчизняних дослідженнях. Разом з тим останнім часом спостерігається підвищення інтересу науковців до питання відповідальності, у тому числі політичної, у системі місцевого самоврядування, що зумовлено реформою місцевого самоврядування в Україні та потребою аналізу результатів перших кроків на цьому шляху.

Формулювання цілей (мети) статті. Метою статті є актуалізація проблеми розвитку інституту політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні України в умовах децентралізації влади з урахуванням досвіду окремих країн Європейського Союзу.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Правовою основою для побудови відносин відповідальності в місцевому самоврядуванні в Україні, у тому числі що стосується політичної відповідальності, є Конституція та Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні". Разом з тим у цих актах не конкретизовано види відповідальності. Зокрема, однією з центральних тем, на яких зосереджують свою увагу науковці та практики, розглядаючи політичну відповідальність, є визначення її співвідношення з конституційно-правовою відповідальністю. Наявність різних поглядів на це питання відкриває низку аспектів, які потребують окремого розгляду.

Узагальнення положень Закону України "Про місцеве самоврядування в Україні" дає підстави зазначити, що основними суб'єктами відповідальності в цій сфері є: сільська, селищна, міська, районна в місті, районна, обласна ради; сільський, селищний, міський голова; староста; депутат ради. До сторін, перед якими органи і посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність, віднесено територіальну громаду, державу, юридичних та фізичних осіб. Підставами дострокового припинення повноважень органів і посадових осіб місцевого самоврядування є: порушення Конституції або законів України; обмеження прав і свобод громадян; незабезпечення здійснення наданих їм законом повноважень; непроведення сесії ради без поважних причин у строки, встановлені Законом; невирішення радою питань, віднесених до її відання

За Законом відповідальність зазначених суб'єктів здійснюється на основі: дострокового

припинення повноважень ради рішенням місцевого референдуму; призначення Верховною Радою України позачергових виборів сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної рад; дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови у разі відкликання з посади за народною ініціативою, за рішенням відповідної ради, прийнятим шляхом таємного голосування не менш як двома третинами голосів депутатів від загального складу ради; дострокового припинення повноважень старости за народною ініціативою; дострокового припинення повноважень депутата ради [11]. Зазначені положення визначають організаційно-правові засади здійснення політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні в Україні.

Однак відсутність чіткого розмежування видів відповідальності вимагає подальшого уточнення та розвитку законодавчих норм у цій сфері, у тому числі що стосується політичної відповідальності. У цьому напрямі вже були спроби законодавчого врегулювання політичної відповідальності, що знайшло своє відображення в проекті Закону України “Про політичну відповідальність в Україні” [12]. В окремих дослідженнях також обґрунтовується думка щодо доцільності закріплення в Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” терміна “політична відповідальність”, який розглядається відносно представницьких органів місцевого самоврядування [6, с. 136]. Зазначені матеріали вже розглядалися автором цієї статті в попередніх дослідженнях, тому, не зосереджуючись на їх детальному розгляді, зазначимо, що підтримуємо думку дослідників та експертів щодо актуальності законодавчого врегулювання цього питання. Особливого значення воно набуває в умовах здійснення реформи української системи місцевого самоврядування.

Результатом сучасних змін в організації та функціонуванні системи місцевого самоврядування в Україні стали: конкретизація та розмежування повноважень органів місцевого самоврядування на різних рівнях його здійснення; поява нових елементів цієї системи – старост в об’єднаних територіальних громадах; зміни територіальної основи здійснення місцевого самоврядування, що знаходить своє відображення в утворенні об’єднаних територіальних громад; прийняття нових норм і правил проведення місцевих виборів; визначення форм та механізмів здійснення співробітництва територіальних громад; фінансовій децентралізації, спрямованій на посилення матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування, тощо.

Ці зміни здійснюються на основі реалізації норм нових законодавчих актів та нових положень уже чинних: “Про добровільне об’єднання територіальних громад”, “Про співробітництво територіальних громад”, “Про місцеві вибори”, “Про внесення змін до деяких законів України щодо набуття повноважень сільських, селищних, міських голів”, “Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища” та ін. Подальша реалізація завдань реформи передбачає прийняття значної кількості інших документів, серед яких проекти законів “Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)”, “Про адміністративно-територіальний устрій”, “Про префектів”, “Про місцевий референдум” тощо. Разом з тим необхідно зазначити, що питання політичної відповідальності не знаходить у них належного представлення. Це, зокрема, зумовлюється складнощами, пов’язаними із внесенням змін до визначення конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні.

Завдання, напрями і зміст реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні передбачають створення сучасної системи місцевого самоврядування, спроможної ефективно вирішувати питання місцевого значення. Невід’ємною складовою в цьому є побудова відповідної системи відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Стосовно цього важливим для української практики є досвід країн Європейського Союзу.

Децентралізація влади як тенденція розвитку сучасної системи публічної влади виявила низку нових аспектів, пов’язаних із зміцненням політичної відповідальності органів і посадових осіб, яких громадяни обирають на місцевих виборах. Розкриваючи зміст самого поняття “децентралізація”, Х.Волльманн відзначає його тісний зв’язок із політичною відповідальністю в місцевому самоврядуванні. Дослідник зауважує, що децентралізація являє собою політичну схему, під якою розуміється передача повноважень “згори донизу” на демократичний, легітимний рівень публічної влади, який несе політичну відповідальність, прикладом чого є муніципальний рівень [16, с. 3]. Крім того, до наслідків реформ територіальної організації влади та місцевого самоврядування в низці європейських країн дослідник відносить посилення політико-адміністративної дієздатності муніципалітетів. За висновком Х.Волльманна, цього вдалося досягнути, серед іншого, завдяки розширенню безпосередньої участі населення в процесі формування представницьких органів

місцевого самоврядування, зокрема через введення прямих виборів мерів. Це сприяло забезпеченню більшого рівня прозорості в розподілі політичної відповідальності, на відміну від попередньої практики, коли мери обиралися представницькими органами місцевого самоврядування. Як приклад наводиться досвід більшості федеральних земель Німеччини щодо введення прямих виборів мерів, бургомістрів та механізму їх відзиву шляхом місцевого референдуму, що позитивно позначилося на політико-адміністративній дієздатності муніципалітетів [16, с. 8]. Таким чином, можна відзначити, що розширення практики безпосередньої участі громадян у формуванні органів місцевого самоврядування та головних посадових осіб цих органів впливає на посилення їх політичної відповідальності та конкретизацію розподілу цієї відповідальності в місцевому самоврядуванні. Загалом Німеччина є прикладом наділення широким переліком власних повноважень органів місцевого самоврядування та, відповідно, закріплення засад їх відповідальності за виконання цих повноважень. У Конституції Німеччини закріплено положення про те, що муніципалітети наділені правом регулювати всі питання місцевого значення в межах закону під свою відповідальність [16, с. 4].

Особливий інтерес викликає досвід реформи місцевого самоврядування в Польщі, одним із наслідків якої стало зміщення відповідальності уряду на локальний та регіональний рівні [14, с. 10]. У ст. 16 Конституції Польщі закріплено положення про те, що територіальне самоврядування бере участь у здійсненні публічної влади; відведену йому в рамках законів істотну частину публічних завдань самоврядування виконує від власного імені і під свою відповідальність [5]. Таке формулювання відповідає п. 1 ст. 3 Європейської хартії місцевого самоврядування. Загалом у процесі децентралізації відбулася зміна розуміння ролі відповідальності в місцевому самоврядуванні. Так, за Б.Дольницьким, місцеве самоврядування розглядається як рішуче та відповідальне виконання завдань державної адміністрації окремими відносно держави суб'єктами, які не підлягають жодному державному втручання у сферу доручених їм завдань [14, с. 3].

Серед завдань, які передбачалося виконати в рамках реформування місцевого самоврядування в Польщі, було розв'язання проблеми переплетіння адміністративних та політичних функцій (розмитості кордонів між політичною відповідальністю та компетенцією чиновників) [14, с. 6]. У результаті до основних ефектів муніципаль-

ної реформи в Польщі експерти відносять побудову децентралізованої системи, заснованої на політичній відповідальності виборної влади [14, с. 25–26]. Це було забезпечено, зокрема, на основі досягнення таких результатів реформи, як: забезпечення виборів влади демократичним шляхом на рівні воєводства, повіту, гміни (муніципальні ради на рівні гміни, ради повітів та збори воєводств обираються шляхом прямих виборів кожні чотири роки); закріплення на рівні гміни принципу безпосередньої демократії, що знайшло відображення в локальному референдумі, до питань якого віднесено відклик ради гміни або звільнення з посади вїта, бургомистра, президента (виконавчі органи місцевого самоврядування на рівні гміни) [14, с. 17–18].

За Законом 1990 р. “Про гмінне самоврядування”, де гміна розглядається як самоврядна громада, а також відповідна територія, вона отримала право вирішувати громадські завдання від свого імені та під свою відповідальність. До сфери діяльності гміни віднесено прийняття рішень у громадських справах локального характеру, якщо законом це не віднесено до компетенції інших суб'єктів [10]. На рівні гміни виконавчий голова (вїт у сільській місцевості, бурмістр у більшості міст, президент у великих містах) обирається шляхом прямих виборів, він не може бути членом муніципальної ради. Виконавчий голова як голова адміністрацій муніципалітетів має широкі виконавчі повноваження, він є відповідальним за впровадження рішень ради. При цьому рада не може його звільнити раніше ніж закінчиться чотирирічний термін перебування на посаді, це може бути здійснено шляхом проведення місцевого референдуму [7, с. 43].

Досвід Польщі, Німеччини та інших європейських країн підтверджує зростання ролі політичної відповідальності в забезпеченні ефективності місцевого самоврядування як одного з результатів децентралізації влади. Серед позитивних рис децентралізації дослідники відзначають ось що: в умовах децентралізації реалізація рішення відбувається за участю суб'єкта прийняття рішення або під його відповідальність; підкреслюється підвищення свідомості та загострення почуття відповідальності за здійснені заходи і прийняті рішення [3, с. 17–18]. Продовженням цих тверджень є думка про те, що в результаті децентралізації спостерігається підвищення якості роботи місцевої управлінської еліти. Це пояснюється акцентуванням уваги громадськості саме на місцевих чиновниках, які для того, щоб залишитися при владі, мають працювати більш ефективно.

Відзначається, що за наявності в органів місцевого самоврядування власних коштів та повноважень з їх мобілізації вони несуть політичну відповідальність за соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці [9]. Стосовно цього існує й інша думка. Так, серед можливіших загроз децентралізації науковці розглядають можливість зростання ризиків впливу на прийняття рішень неналежної кваліфікації посадовців, враховуючи те, що свобода прийняття ними рішень є досить великою [3, с. 19]. Тим самим питання професіоналізму, якості роботи службовців місцевого самоврядування відносять у дослідженнях як до сильних рис, так і до ризиків, які можуть виникнути в процесі децентралізації.

Потребує врахування висновки про те, що відносини політичної відповідальності можуть по-різному складатися за різних моделей територіальної організації влади, тоді як інститути політичної відповідальності представницького органу перед місцевою громадою є спільними для всіх моделей: імперативний мандат депутата представницького органу та місцевий відкритий референдум [18, с. 24]. Продовжуючи цю думку, також можна зробити припущення про існування певних відмінностей політичної відповідальності на різних рівнях місцевого самоврядування. Це зумовлюється особливостями моделі місцевого самоврядування та реформи децентралізації влади. Стосовно вітчизняної практики на сучасному етапі можна говорити про політичну відповідальність на базовому рівні місцевого самоврядування. Йдеться про відповідальність сільського, селищного, міського голови, депутатів сільської, селищної, міської ради. На цьому рівні функціонують представницькі та виконавчі органи місцевого самоврядування, що дозволяє закріпити механізми їх відповідальності перед жителями територіальної громади, інтереси яких вони представляють і від імені яких приймають рішення. Районні та обласні ради представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. На цих рівнях відсутні виконавчі органи місцевого самоврядування, ці функції виконують місцеві державні адміністрації. Зазначене визначає специфіку регулювання відносин політичної відповідальності на районному та обласному рівнях місцевого самоврядування.

Тим самим залежно від розвитку місцевого самоврядування на різних рівнях, а також особливостей децентралізації влади визначається конфігурація моделі політичної відповідальності органів та виборних посадових осіб місцево-

го самоврядування. Якщо в сучасній українській практиці йдеться передусім про політичну відповідальність на базовому рівні, то в європейських країнах, із розвитком регіонального самоврядування, актуалізується питання забезпечення політичної відповідальності на цьому рівні місцевого самоврядування.

До основних принципів, на яких базувалася концепція модернізації системи публічного управління на місцях більшості європейських держав, дослідники відносять: ефективність; потребу в плануванні, розвитку інфраструктури, сприяння економічному розвитку; демократизацію та участь громадськості; позбавлення центрального уряду держави надмірного політичного та адміністративного навантаження. При цьому стосовно останнього зазначається, що посилення регіонального самоврядування є одним із шляхів виконання поставлених завдань та вищої відповідальності місцевих посадовців за їх власні рішення [3, с. 61].

Виокремлення політичної відповідальності як об'єкта дослідження також потребує вивчення перспектив подальшого розвитку взаємовідносин органів державної влади та місцевого самоврядування. Враховуючи положення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, можна зазначити, що розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також запровадження механізму здійснення державного контролю на районному, обласному рівнях за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування є основними чинниками, які визначають характер цих відносин та загалом особливості системи місцевого самоврядування.

Крім того, в організації державного контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування необхідним є врахування того, які це повноваження: власні чи делеговані. Так, заслуговує на увагу висновок Х.Волльманна про існування ризику одержавлення місцевого самоврядування, його інтегрування певною мірою в державне управління на основі застосування практики делегування державою повноважень місцевому самоврядуванню. Оскільки за таких умов держава отримує механізми здійснення не лише правового, а й адміністративного контролю. Зауважується, що модель розподілу повноважень, яка передбачає делеговані повноваження в місцевому самоврядуванні, є скоріше деконцентрацією, ніж децентралізацією. Відповідно, деконцентрація є

адміністративною, а децентралізація політичною схемою розподілу повноважень [16, с. 5]. Більш того, дослідник відзначає наявність такого протиріччя і в Європейській хартії місцевого самоврядування, де йдеться про правовий та адміністративний контроль держави за діяльністю органів місцевого самоврядування. Виходячи з цього виникає питання: чи відбувається зменшення рівня політичної відповідальності органів і виборних посадових осіб місцевого самоврядування перед територіальною громадою за наявності значного обсягу делегованих повноважень та посилення цієї відповідальності перед державою?

Вочевидь, побудова системи політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні залежить від типу децентралізації, тобто від політичного чи адміністративного характеру децентралізації. На нашу думку, цей аспект не знаходить належної уваги у вітчизняній практиці, що може спричинити закладення певних протиріч у процес реформування місцевого самоврядування. Таким чином, для регулювання відносин стосовно політичної відповідальності в системі місцевого самоврядування важливим є врахування того, чи розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо вирішення питань місцевого значення здійснюється на основі власних, виключних чи делегованих повноважень.

Також можна зробити узагальнення щодо розкриття сутності політичної відповідальності в цій сфері. Отже, політична відповідальність органів і посадових осіб місцевого самоврядування – це відповідальність за результати їх діяльності щодо вирішення питань місцевого значення від імені та в інтересах територіальної громади. Тобто це відповідальність за цільове здійснення представництва інтересів жителів територіальної громади, яка спирається на правові норми та гарантується державою. По суті, йдеться про використання цими органами та посадовими особами кредиту довіри громадян за реалізацію повноважень, прийняття рішень від імені та в інтересах територіальної громади. Наслідком втрати такої довіри може бути відсутність підтримки на наступних виборах або дострокове припинення їх повноважень.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, одним із основних наслідків процесу децентралізації влади є перерозподіл відповідальності, у тому числі політичної, на рівень місцевого самоврядування. Подальше утвердження інституту політичної відповідаль-

ності можна віднести до ключових аспектів розвитку та ефективного функціонування місцевого самоврядування на сучасному етапі. Посилення ролі цього виду відповідальності в регулюванні питань місцевого значення забезпечує поглиблення демократизації, створення кращих умов для реалізації форм локальної демократії. Також може розглядатися як засіб підвищення заінтересованості жителів територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення, створенні інструментів контролю за діяльністю представницьких органів місцевого самоврядування.

Дослідження дає підстави зробити висновок про необхідність приділення більшої уваги питанню політичної відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування в процесі реформування місцевого самоврядування в Україні. Воно має знайти своє відображення на всіх рівнях місцевого самоврядування, що нерозривно пов'язано із забезпеченням його повсюдності та спроможності. Важливим для розвитку інституту політичної відповідальності в місцевому самоврядуванні є деталізація правових основ здійснення політичної відповідальності в системі відносин: органи і виборні посадові особи місцевого самоврядування – територіальна громада; органи і виборні посадові особи місцевого самоврядування – держава. Це, зокрема, передбачає конкретизацію статусу територіальної громади на основі закріплення за нею статусу суб'єкта публічного права.

Отже, посилення політичної відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування в процесі децентралізації влади формує нові умови для розвитку публічного управління у цілому та побудови відносин між державою та суспільством. Відбувається зміна кордонів політичної відповідальності суб'єктів владних повноважень за свою діяльність перед громадянами в системі публічного управління. Це спричиняє значний вплив на переосмислення цінностей свободи, прав та інтересів громадян, відповідальності влади як рис сучасної демократичної держави, посилення інституційної спроможності місцевого самоврядування.

Подальше дослідження проблематики політичної відповідальності органів і посадових осіб місцевого самоврядування актуалізує потребу ґрунтовного вивчення зарубіжного досвіду щодо законодавчого визначення засобів її реалізації та визначення актуальних аспектів розвитку українського законодавства у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Василенко Л. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування / Л. Василенко, М. Добровінський // Адміністративне право і процес. – 2017. – № 3. – С. 123–126. – Режим доступу : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/28.pdf>
2. Грובה В. П. Система місцевого самоврядування в Польщі: перспективи використання досвіду в Україні / В. П. Грובה // Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. – Серія: Право. – 2015. – Вип. 31. Т. 1. – С. 78–82.
3. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України/[О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін.]; Центр політико-правових реформ. – Київ : Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
4. Колюх В. Політична відповідальність у контексті децентралізації влади в Україні / В. Колюх // Kolyukh Valeriy. Political responsibility in the context of decentralization of power in Ukraine / Valeriy Kolyukh // Social and Human Sciences // Polish-Ukrainian scientific journal. – 2016. – № 1 (9). – P. 112–121. – Режим доступу: https://sp-sciences.io.ua/s2304953/kolyukh_valeriy_2016_.political_responsibility_in_the_context_of_decentralization_of_power_in_ukraine_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_01_09_pp_112-121
5. Конституция Республики Польша от 2 апреля 1997 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm>
6. Куйбіда В. Відповідальність представницьких органів місцевого самоврядування перед територіальними громадами: практичні аспекти реалізації / В. Куйбіда, Л. Смолова // Регіональне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – Київ : НАДУ, 2015. – Вип. 1. – С. 131–147.
7. Місцеве самоврядування в країнах Скандинавії та Балтії. Огляд / Авт. кол. : Дейвід Янг, Віера Ларсон, Інна Деркач. – SKL International. Sweden. – 59 с.
8. Michel-Alexis Montane Responsabilité et complexité territoriale : la responsabilisation des élus politiques se heurte à l'état actuel des découpages électoraux et institutionnels locaux / Michel-Alexis Montane // Politiques et management public. Année 2001 Volume 19 Numéro 4. P. 25 – 44. – Code access: http://www.persee.fr/doc/pomap_0758-1726_2001_num_19_4_2689#pomap_0758-1726_2001_num_19_4_T1_0033_0000
9. Молдован О. Навіщо Україні потрібна децентралізація? / О. Молдован // Україна Forbes. – 2014. – 26 черв. – Режим доступу : <http://forbes.net.ua/ua/nation/1373806-navishcho-ukrayini-potribna-decentralizaciya>
10. Польша. Закон про гмінне самоврядування від 8 березня 1990 р. Інститут громадянського суспільства. – Режим доступу : <http://www.csi.org.ua/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/>
11. Про місцеве самоврядування в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 21 трав. 1997 р.

References

1. Vasylenko, L. and Dobrovins'kyi, M. (2017), "Decentralization and local self-government reform", *Administratyvne pravo i protses*, [Online], vol. 3, pp. 123–126, available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/3/28.pdf> (Accessed 24 Jun 2017).
2. Hrobova, V.P. (2015), "The system of local self-government in Poland: perspectives of using experience in Ukraine", *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu*, vol. 31, Tom 1, pp. 78–82.
3. Boryslavs'ka, O.M., Zaverukha, I.B., and Shkolyk, A.M. (2012), *Detsentralizatsiya publichnoyi vlady: dosvid yevropeys'kykh krayin ta perspektyvy Ukrayiny* [Decentralization of public power: experience of European countries and prospects of Ukraine], Tsentr polityko-pravovyykh reform, Kyiv, Ukraine.
4. Kolyukh, V. (2016), "Political responsibility in the context of decentralization of power in Ukraine", *Social and Human Sciences. Polish-Ukrainian scientific journal*, [Online], vol. 1 (9), pp. 112–121, available at: https://sp-sciences.io.ua/s2304953/kolyukh_valeriy_2016_.political_responsibility_in_the_context_of_decentralization_of_power_in_ukraine_social_and_human_sciences_polish-ukrainian_scientific_journal_01_09_pp_112-121 (Accessed 4 Jun 2017).
5. The Sejm gov. Poland (1997), "Constitution of the Republic of Poland", available at: <http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/rosyjski/kon1.htm> (Accessed 4 Jul 2017).
6. Kujbida, V. and Smolova, L. (2015), "Responsibility of representative bodies of local self-government to territorial communities: practical aspects of implementation", in Kovbasiuk, Yu.V. (ed.), *Rehional'ne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 1, pp. 131–147.
7. Yanh, D., Larson, V. and Derkach, I. (2016), *Mistseve samovryaduvannya v krayinakh Skandynaviiv ta Baltiiv* [Local government in Scandinavia and the Baltics], SKL International. Sweden.
8. Montane, M-A. (2001), "Responsabilité et complexité territoriale : la responsabilisation des élus politiques se heurte à l'état actuel des découpages électoraux et institutionnels locaux", *Politiques et management public*, [Online], vol. 19 (4), pp. 25–44, available at: http://www.persee.fr/doc/pomap_0758-1726_2001_num_19_4_2689#pomap_0758-1726_2001_num_19_4_T1_0033_0000 (Accessed 21 Jun 2013).
9. Moldovan, O. (2014), "Why Ukraine needs decentralization?", *Ukrayina Forbes*, [Online], 26 Jun, available at: <http://forbes.net.ua/ua/nation/1373806-navishcho-ukrayini-potribna-decentralizaciya> (Accessed 21 Jun 2013).
10. Instytut hromadyans'koho suspil'stva (2009), "Poland. Zakon pro gminne samovryaduvannya vid 8 bereznia 1990", available at: <http://www.csi.org.ua/zakon-pro-gminne-samovryaduvannya-vid-8-b/> (Accessed 25 Jun 2017).

- № 280 : із змінами. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
12. Про політичну відповідальність в Україні : проект закону України від 9 квіт. 2010 р. № 6286. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2010_04_09/JF4UM00A.html#
 13. Стрілець Ю. Зарубіжний досвід забезпечення відповідальності представницьких органів місцевого самоврядування крізь призму місцевих виборів / Ю. Стрілець // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2011. – Вип. 1 (8). – С. 295–303. – Режим доступу : [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01\(8\)/11syppmv.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01(8)/11syppmv.pdf)
 14. Трансформація общественного строя в Польше после 1989 года. Реформа местного самоуправления. PECSA, 37 с. – Режим доступа : http://www.polinst.kiev.ua/storage/25_15_10/transformacija_samorzdowa_wersja_2_ru_ap.pdf
 15. Федяєва М. Реформи місцевого самоврядування в Польщі кінця ХХ століття як основа децентралізації управління в країні / М. Федяєва // Вісн. Акад. мит. служби України. Серія : Державне управління. – 2014. – № 1. – С. 139–143. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2014_1_23
 16. Хельмут Волльманн. Пути развития и стимулы к реформам в муниципальных системах европейских стран / Хельмут Волльманн // *Munitsipal'naya Rossiya*, 2013, № 4, Май (Mai), 12 p.
 17. Шляхтун П. Децентралізація по-українськи в контексті європейського досвіду місцевого самоврядування / П. Шляхтун, В. Колюх // Віче. – 2015. – № 18. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4918/>
 18. Шурко О. Б. Взаємозв'язок локальної демократії та політичної культури / О. Б. Шурко, С. П. Була // Панорама політологічних студій. Наук. вісн. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 13. – Рівне, 2015. – С. 19–27.
 11. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), Law of Ukraine “On local self-government in Ukraine” of 21 May 1997 No. 280, as amended, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (Accessed 25 Jun 2017).
 12. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), Draft Law of Ukraine “On political responsibility in Ukraine” of 9 April 2010 No. 6286, available at: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2010_04_09/JF4UM00A.html# (Accessed 25 Jun 2017).
 13. Sriles', Yu. (2011) “Foreign experience in ensuring the accountability of representative bodies of local self-government through the prism of local elections”, *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya*, [Online], vol. 1 (8), pp. 295–303, available at: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01\(8\)/11syppmv.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2011/2011_01(8)/11syppmv.pdf) (Accessed 15 Jun 2017).
 14. *Transformatsyya obshchestvennogo stroya v Pol'she posle 1989 hoda. Reforma mestnoho samoupravlenyya*. [Transformation of the social system in Poland after 1989. Reform of local self-government], PECSA, [Online], available at: http://www.polinst.kiev.ua/storage/25_15_10/transformacija_samorzdowa_wersja_2_ru_ap.pdf (Accessed 25 Jun 2017).
 15. Fedyayeva, M. (2014), “Reforms of local self-government in Poland at the end of the twentieth century as the basis of decentralization of governance in the country”, *Visnyk Akademiyi mytnoyi sluzhby Ukrayiny. Ser.: Derzhavne upravlinnya*, [Online], vol. 1, pp. 139–143, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamcudu_2014_1_23 (Accessed 25 Jun 2017).
 16. Voll'mann, Kh. (2013), “Ways of development and incentives for reforms in the municipal systems of European countries”, *Munitsipal'naya Rossiya*, [Online], vol. 4, Maj (Mai), 12 p., available at: http://amor.cms.hu-berlin.de/~h0598bce/docs/Wollmann_Reformy_b_munitsipal%27nykh_sistemakh.pdf (Accessed 18 Jun 2017).
 17. Shlyakhtun, P. and Kolyukh, V. (2015), “Decentralization in Ukrainian in the context of European experience of local self-government”, *Viche*, [Online], vol. 18, available at: <http://www.viche.info/journal/4918/> (Accessed 3 Jul 2017).
 18. Shurko, O.B. and Bula, S.P. (2015), “Interconnection of local democracy and political culture”, *Panorama politohichnykh studiy. Naukovyy visnyk Rivnens'koho derzhavnoho humanitarnoho universytetu*, Rivne, vol. 13, pp. 19–27.